

РЕГІОНАЛЬНА СТРУКТУРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

© 2025 ПОЧЕНЧУК Г. М., БАБУХ І. Б.

УДК 332.14(477)
JEL Classification: R10; R11; R58; L51

Поченчук Г. М., Бабух І. Б. Регіональна структурна політика в Україні: теоретичні підходи та проблеми реалізації

У статті розглянуто концепцію регіональної структурної політики, яка є важливою складовою частиною загальної економічної політики держави. Основна мета регіональної структурної політики – це трансформація галузевої структури регіону та досягнення сталого економічного зростання через інновації, диверсифікацію економіки й ефективне використання ресурсного потенціалу. Визначено, що регіональна політика має бути спрямована на врахування специфічних умов кожного регіону, а не лише на загальнодержавні пріоритети. Одним з основних завдань є стимулювання інновацій, формування високотехнологічних секторів і забезпечення конкурентних переваг для розвитку економіки територій. Структурні зміни на регіональному рівні здатні суттєво вплинути на загальний економічний розвиток країни, що вимагає реалізації конкретних стратегій, орієнтованих на врахування специфіки кожної території. Охарактеризовано основні функції регіональної структурної політики, а саме: регуляторну, розподільчу, контрольну та стратегічного планування. Визначено, що ефективна реалізація цієї політики потребує чіткої нормативно-правової бази, фінансово-кредитної підтримки, а також інституційної взаємодії між державними органами, місцевими владою й інститутами громадянського суспільства. Основними методами регулювання є прямі державні інвестиції, субсидії, залучення іноземного капіталу та пільгове оподаткування. В Україні проблеми в реалізації регіональної структурної політики виникають через відсутність чітко визначених повноважень між центральною та місцевою владою, недостатнє фінансування місцевих органів і відсутність ефективної стратегії регіонального розвитку. Централізація ресурсів і фінансів обмежує автономію регіонів, що гальмує розвиток місцевих економік. Водночас, сприяння створенню місцевих фінансових інститутів, розробка інвестиційних стратегій та забезпечення доступу до фінансових ринків дозволить значно підвищити ефективність регіональної структурної політики. Авторами також акцентовано увагу на важливості децентралізації та посиленні ролі місцевих органів влади в управлінні економічним розвитком територій. Регіональна структурна політика, зорієнтована на специфіку кожного регіону, є необхідною умовою для забезпечення збалансованого економічного розвитку країни в цілому.

Ключові слова: регіональна економіка, регіональна структурна політика, регіональні ринки, проблеми регіональної структурної політики в Україні, деформація структури регіонального капіталу, механізм структурних зрушень в економіці регіонів, фінансові ресурси, інституційний потенціал.

Рис.: 1. Бібл.: 8.

Поченчук Галина Михайлівна – доктор економічних наук, професор, доцент кафедри економічної теорії, менеджменту та адміністрування, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, 58012, Україна)

E-mail: g.pochenchuk@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9994-636X>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/D-1542-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219966992>

Бабух Ілона Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, 58012, Україна)

E-mail: i.babuh@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8274-5716>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57226360542>

UDC 332.14(477)
JEL Classification: R10; R11; R58; L51

Pochenchuk G. M., Babukh I. B. Regional Structural Policy in Ukraine: The Theoretical Approaches and Problems of Implementation

The article discusses the conception of regional structural policy, which is an important component of the overall economic policy of the State. The main objective of the regional structural policy is to transform the sectoral structure of the region and achieve sustainable economic growth through innovation, economic diversification and efficient use of resource potential. It is emphasized that regional policy should be aimed at taking into account the specific conditions of each region, and not only national priorities. One of the main tasks is to stimulate innovation, form high-tech sectors and ensure competitive advantages for the development of the territories' economy. Structural changes at the regional level can have a significant impact on the overall economic development of the country, which requires the implementation of specific strategies that take into account the specifics of each territory. The article characterizes the functions of regional structural policy, including regulatory, distributional, control and strategic planning. It is determined that the effective implementation of this policy requires a clear regulatory framework, financial and credit support, as well as institutional interaction between State bodies, local authorities and civil society institutions. The main methods of regulation are direct State investment, subsidies, foreign capital attraction, and preferential taxation. Implementation of the regional structural policy in Ukraine is hampered by the lack of clearly defined powers between central and local authorities, insufficient funding for local authorities, and the absence of an effective regional development strategy. Centralization of resources and finances limits the autonomy of the regions, which hinders the development of local economies. At the same time, promoting the creation of local financial institutions, developing investment strategies, and

providing access to financial markets will significantly increase the efficiency of regional structural policy. The authors emphasize the importance of decentralization and strengthening the role of local authorities in managing economic development in the territories. A regional structural policy that focuses on the specifics of each region is a prerequisite for ensuring balanced economic development of the country as a whole.

Keywords: regional economy, regional structural policy, regional markets, problems of regional structural policy in Ukraine, deformation of the structure of regional capital, mechanism of structural changes in the regional economy, financial resources, institutional potential.

Fig.: 1. Bibl.: 8.

Pochenchuk Galyna M. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory, Management and Administration, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsiubynskoho Str., Chernivtsi, 58012, Ukraine)

E-mail: g.pochenchuk@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9994-636X>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/D-1542-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57219966992>

Babukh Ilona B. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing, Innovation and Regional Development, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsiubynskoho Str., Chernivtsi, 58012, Ukraine)

E-mail: i.babukh@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8274-5716>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57226360542>

У сучасних умовах існує необхідність вдосконалення регіональної структурної політики в Україні, яка є важливим інструментом для забезпечення економічного зростання та розвитку регіонів. Наразі, незважаючи на декларовані пріоритети, регіональна політика залишається пасивною через фінансові труднощі, централізацію влади, відсутність стратегічного планування та недостатню інвестиційну привабливість регіонів. Це ускладнює ефективне використання ресурсів і стимулювання структурних змін у місцевих економіках. Завдання науки і практики полягають у створенні чіткої стратегії розвитку регіонів, розвитку фінансових інститутів на місцях, а також у забезпеченні ефективного використання ресурсів через механізми децентралізації, залучення інвестицій та активізацію місцевої влади і громадськості в управлінні економічним розвитком. Важливим завданням є також уточнення теоретичної бази політики подолання структурних диспропорцій і формування нових підходів до регулювання бюджетних ресурсів, підтримки інновацій і створення регіональних фінансових центрів.

Проблематика впливу структурних змін на розвиток економіки регіонів є однією з важливих тем сучасних економічних досліджень, що отримала значну увагу як серед вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Структурні зміни в економіці, зокрема в галузевій, технологічній та інституційній структурах, безпосередньо впливають на трансформацію регіональних економік, змінюючи їх конкурентоспроможність і здатність адаптуватися до нових умов. Зокрема, роботи таких відомих економістів та соціологів, як Д. Белл, П. Друкер, Дж. К. Гелбрейт, Б. Кларк, А. Тоффлер та ін., а також українських науковців, зокрема В. Гейця, Б. Данилишина, О. Власюка та ін., підкреслюють

важливість структурних змін для економічного розвитку на регіональному рівні. Класичні дослідження Б. Кларка фокусуються на дослідженні змін у складі національних економік, що впливають на регіональні відмінності в розвитку. Теорії А. Тоффлера та Д. Белла, які вказують на перехід до економіки знань, ставлять нові завдання перед регіональними економіками в умовах глобалізації. П. Друкер і Дж. К. Гелбрейт звертаються до інституційних змін та ефективності управлінських стратегій на регіональному рівні, наводячи приклади того, як інституційні реформи можуть підвищити ефективність використання ресурсів на місцевому рівні. Вітчизняні дослідження В. Гейця і Б. Данилишина зосереджуються на специфіці трансформацій в Україні, зокрема в контексті процесів децентралізації та реформ місцевого самоврядування, а також на розробці моделей регіональної політики.

Таким чином, наявні в науці теоретичні підходи до дослідження структурних змін в економіках регіонів дозволяють глибше зрозуміти їх вплив на економічний розвиток та окреслити основні напрямки державної регіональної політики і стратегічного планування. Водночас постійні соціально-економічні та політичні трансформації формують нові умови для розбудови структурної політики в регіонах, а тому вимагають певної корекції як теоретичних підходів, так і практики реалізації.

Проблематика структурних зрушень в економіці на регіональному рівні, незважаючи на велику кількість досліджень і публікацій, залишається однією з найбільш динамічних і актуальних сфер наукових досліджень. Незважаючи на достатньо ґрунтовний аналіз у вітчизняній науковій та учбовій літературі, в умовах швидкої еволюції технологіч-

них, політичних і соціальних процесів виникають нові вимоги до розуміння регіональних економічних трансформацій.

Існуючі концептуальні підходи до управлінських стратегій та інституціональних змін потребують осучаснення з урахуванням нових викликів. Особливої уваги вимагають такі аспекти, як адаптація регіональних економік до мінливих умов глобалізації, трансформація інститутів управління в умовах посилення регіональної конкуренції й інтеграція інноваційних фінансових інструментів у модель управління. Технологічні зрушення, які охоплюють автоматизацію, цифровізацію та розвиток нових видів виробництва, визначають потребу гнучких, адаптивних управлінських стратегій. Водночас політичні зміни, зокрема зміни в державній політиці регіонального розвитку, не завжди синхронізуються з реальними економічними трансформаціями, що створює розрив між теоретичними моделями та практичними потребами.

Сучасні тенденції вимагають ретельного дослідження потенціалу інституціональних реформ, що передбачають розвиток нових механізмів державного управління та стимулювання приватного сектора через удосконалення фінансових інструментів, таких як податкові, бюджетні та кредитні механізми. Таким чином, актуальним є пошук нових підходів до формування регіональних економічних політик, які можуть ефективно адаптуватися до сучасних глобальних викликів, а також сприяти сталому розвитку на рівні конкретних регіонів.

Метою статті є аналіз регіональної структурної політики в Україні, її функцій, завдань і принципів реалізації, а також виявлення проблем і шляхів їх вирішення для забезпечення ефективного економічного розвитку регіонів через інституційні та фінансові механізми.

У дослідженні авторами виокремлено регіональну структурну політику як особливу політико-економічну проблему, визначено загальні та специфічні й дискусійні теоретичні підходи до аналізу цієї проблематики на основі існуючих в літературі поглядів, через що окреслено найбільш актуальні завдання для найбільш повного забезпечення ефективної регіональної структурної політики в Україні.

У сучасному економічному розвитку на національному і глобальному рівнях спостерігається чітка тенденція до акцентування уваги на структурних складових економічної політики держави та її регіонів. Під впливом досягнень науково-технічного прогресу у ХХІ столітті країни та регіони зосеред-

жуються не стільки на перерозподілі доходів і забезпеченні зайнятості, скільки на стимулюванні структурних змін, які сприяють більшій диверсифікації економіки та нарощуванню потенціалу економічного зростання. У цьому контексті уряд і регіональна влада мають значні можливості для більш повного відображення загальнонаціональних і регіональних інтересів, а також для вибору більш ефективних способів і методів їх реалізації. Структурна політика завжди була важливою складовою частиною загальної економічної політики поряд із такими напрямками, як цінова, податкова, інституційна тощо. Регіональна структурна політика, своєю чергою, є невід'ємною частиною регіональної економічної політики, яка є складовою частиною державної регіональної політики [2].

Реалізація структурної політики в регіональних економічних системах відбувається в межах державної регіональної політики та загальної структурної політики держави. Виокремлення регіональної структурної політики як складової частини загальнодержавної є необхідним, оскільки для ефективного аналізу економічних процесів слід враховувати не тільки часовий, а й просторовий аспект. Розгляд суспільного відтворення в контексті регіональних структурних змін дозволяє глибше усвідомити проблеми, які виникають на рівні окремих територій. Крім того, специфічні умови окремих регіонів підвищують значення структурних змін у регіональних економіках для загального економічного розвитку країни. Хоча економічна політика на рівні регіонів включає завдання забезпечення повної зайнятості, регулювання руху фінансових ресурсів і впливу на попит та пропозицію на місцевих ринках, основна роль регіональної структурної політики полягає в управлінні процесами галузевих змін, що сприяють необхідним трансформаціям економіки регіону. Це включає впровадження досягнень науково-технічного прогресу, формування високотехнологічних секторів, стимулювання інновацій і диверсифікацію виробництва [3].

У межах теоретичних підходів до аналізу регіональної структурної політики важливо не лише розкрити її сутність та основні функції, а й сформулювати її цілі, визначити суб'єктів і об'єктів цієї політики, її цільову орієнтацію та принципи реалізації. Згідно із сутністю регіональної структурної політики, основною метою є трансформація галузевої структури регіону, що сприятиме розвитку економіки регіону на рівень, який відповідає сучасним вимогам науково-технічного прогресу. Ключовим завданням цієї політики є за-

безпечення довгострокового економічного зростання регіону через впровадження інновацій. Це загальний орієнтир для структурної політики, яка, своєю чергою, повинна бути зорієнтована на конкретні пріоритети. В теоретичних підходах і практичній реалізації на регіональному рівні важливими цілями є не лише пошук шляхів найефективнішого використання порівняльних переваг регіону, але й виявлення резервів економічного зростання та розробка відповідних програм розвитку територій з урахуванням збалансованості регіональної економічної системи.

Основними завданнями регіональної структурної політики є реагування на зміни в структурі регіональної економіки, темпах її зростання та

забезпечення необхідних трансформацій. Серед таких завдань також є розробка стратегій структурних зрушень, орієнтованих на ефективне використання ресурсного потенціалу, реалізацію конкурентних переваг території та залучення інновацій. Важливим завданням регіональної структурної політики є й аналіз впливу специфічних територіальних чинників на ефективність розвитку регіональної економіки.

У межах теоретичних підходів до аналізу регіональної структурної політики виділяють кілька основних елементів, зокрема її функції – регуляторну, розподільчу, контрольну та стратегічного планування (рис. 1).

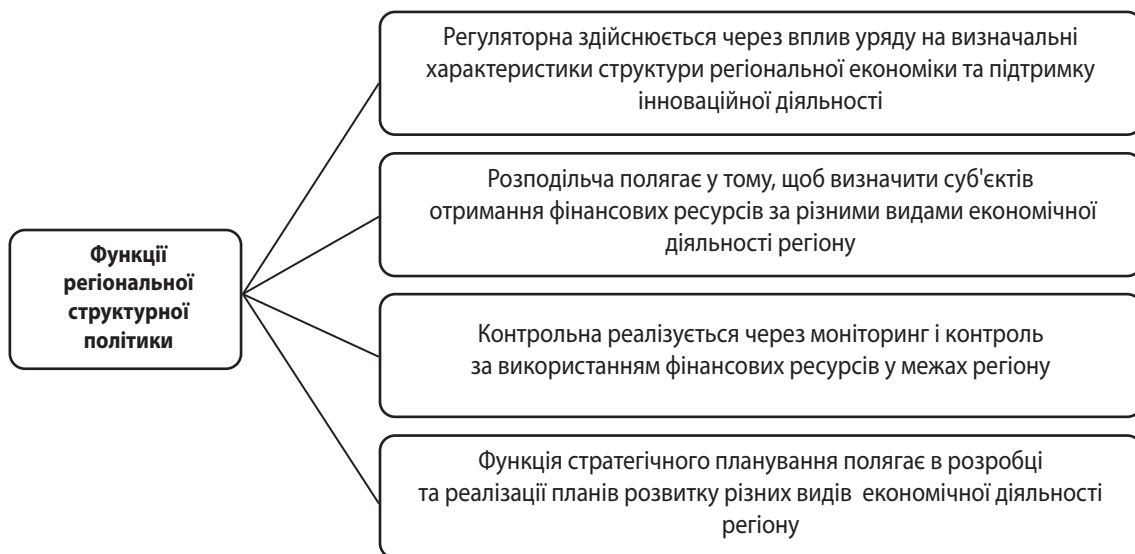

Рис. 1. Функції регіональної структурної політики

Джерело: узагальнено за [3; 4].

Об'єктами цієї політики є різні види економічної діяльності, підприємства, установи, а також інституційні форми організації економіки, такі як кластери, технопарки, технополіси й інші мережеві структури. Суб'єктами регіональної структурної політики виступають держава в особі уряду, парламенту та інших органів влади, місцеве самоврядування, наукові й освітні установи, а також інститути громадянського суспільства.

Регіональна структурна політика ґрунтується на загальновизнаних принципах будь-якої політики (легітимності, прозорості та публічності, пріоритетності, результативності, наукової обґрунтованості), а також на специфічних принципах, таких як баланс інтересів влади, підприємств і територіальних громад, узгодженість політик на державному, регіональному та місцевому рівнях, самостійність регіональних і місцевих органів влади у визначенні шляхів та інструментів реалізації структурної політики [6]. Сфера впровадження ре-

гіональної структурної політики включає не лише інституційні форми, такі як підприємства, технопарки, кластери, логістичні центри та інші структури, але й секторальну інтеграцію через механізми державно-приватного партнерства, промислово-технологічної кооперації й інтеграції науки з економічними суб'єктами.

Серед теоретичних підходів до регіональної структурної політики необхідно також виділити основні складові елементи механізму реалізації такої політики. Зазвичай до таких складових відносять нормативно-правову базу, що забезпечує впровадження стратегічної політики на регіональному рівні, фінансово-кредитні ресурси, необхідні для здійснення структурних змін у регіональній економіці, а також спеціальну підтримку окремих галузей.

Ключовими складовими цього механізму є інструменти та методи державного регулювання

структурних зрушень. У спеціальній літературі виділяють кілька категорій інструментів для реалізації регіональної структурної політики, серед яких стратегічні, кон'юнктурні та стимулюючі інструменти [5]. Методи регулювання структурних зрушень традиційно поділяють на макроекономічні, інституціональні та ті, що спрямовані на підтримку пріоритетних галузей і підприємств. До таких методів належать прямі державні інвестиції, надання субсидій і субвенцій, фінансування окремих програм через створення регіональних фондів, залучення іноземного капіталу, надання преференцій, фінансування через бюджети розвитку територіальних громад, а також пільгове оподаткування та кредитування з боку держави тощо.

В умовах сьогодення ринкове саморегулювання економіки виявляється недостатнім, що є загальноновизнаним постулатом сучасної економічної теорії та практики. У цьому контексті регіональна структурна політика виступає важливим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, коли ринкові механізми не здатні забезпечити необхідний рівень саморегуляції. Держава та місцева влада, реалізуючи свою політику, повинна стимулювати максимально ефективне використання резервів регіональної економіки, на відміну від управлінських методів, орієнтованих на окремі галузі на рівні центральних органів влади.

Безсумнівно, регіональна структурна політика є явищем, чітко визначеним у часі, проте вона є безперервним процесом, що спрямований на досягнення конкретних цілей, завдань і напрямів регіонального розвитку. Ці цілі можуть коригуватися в залежності від змінних умов, проте базові засади політики залишаються незмінними впродовж тривалого часу.

В умовах сучасної України на державному рівні визначаються пріоритети розвитку країни в цілому, розробляються та реалізуються програми і проекти, які контролюються урядом і парламентом і мають загальнодержавне значення. Завдання регіонального управління в цих умовах потребує, в першу чергу, більш повного «підлаштування» загальнодержавної економічної політики під потреби розвитку конкретної території шляхом застосування окремих додаткових заходів з подолання наявних структурних диспропорцій у регіоні.

Сьогодні в Україні роль регіонів в управлінні територіальним розвитком обмежується здебільшого контрольно-координаційними функціями, і слід констатувати, що структурна політика на регіональному рівні залишається пасивною через численні фактори. У цілому практичні аспекти

реалізації структурної політики на регіональному рівні в Україні можна визначити через наявність таких проблем, як фінансові труднощі, неефективна структура регіонального капіталу і погані умови його відтворення та, безумовно, проблеми інституційного плану [4].

Пасивність регіональної структурної політики обумовлюється насамперед такими проблемами, як нечітке розмежування повноважень, функцій та відповідальності центральних і місцевих органів влади. Це призводить до неузгодженості та дублювання повноважень різних ієрархічних рівнів влади, а також до наявності конфліктів між місцевим самоврядуванням і державними адміністраціями щодо розпорядження наявними ресурсами. Для моніторингу, аналізу, планування та прогнозування відсутня достатня об'єктивна й достовірна статистична база, а рівень забезпечення бізнесу інформацією про перспективи розвитку й інвестиційні можливості регіону є низьким. Також необхідно констатувати недостатню участь інститутів громадянського суспільства в реалізації структурної політики в регіонах.

Загалом, високий рівень централізації, що існує сьогодні в Україні, негативно впливає на економічний розвиток регіонів. Реформа децентралізації передбачає передачу максимальних повноважень на місця, хоча контроль надалі залишається за центром, а делегування повноважень базовим територіальним громадам не підкріплюється оптимальним обсягом їх фінансування. Надзвичайно актуальними постають питання наявності необхідних фінансових і матеріальних ресурсів у місцевого самоврядування, вирішення яких залежить від транспарентності та врегульованості податкової бази, наповнення місцевих бюджетів, способів і методів нарахування розміру бюджетних трансфертів, а також від відповідності розмірів місцевих бюджетів обсягам повноважень відповідного рівня місцевої влади. У цьому сенсі вкрай важливо розробляти механізми стимулювання розвитку власного економічного потенціалу територіальних громад.

Суттєвим чинником, що ускладнює реалізацію більш ефективної регіональної структурної політики, є відсутність стратегічного планування розвитку регіонів. Багато регіональних програм соціально-економічного розвитку мають декларативний характер, а їх спрямованість зводиться переважно до вирішення поточних завдань. Як правило, у цих програмах відсутні чітко визначені напрями розвитку та конкретні шляхи досягнення поставлених цілей. Завдання часто сформульовані абстрактно, без належної деталізації, що позначається на їхній реалістичності й

ефективності в реалізації. Результат – відсутність чіткої стратегії та візії на довгострокову перспективу знижує здатність регіонів до стійкого розвитку й адаптації до нових економічних реалій.

Однією з суттєвих проблем є недостатня доступність інформації щодо фінансування регіональних цільових програм, які передбачають три основні джерела фінансування – державний бюджет, місцеві бюджети та приватні кошти або кошти міжнародних спонсорів. Як правило, звіти про реалізацію таких програм не публікуються, що ускладнює оцінку їх результативності та впливу на структурні зміни в економіці. Також залишається несистемною практика подання бюджетної звітності як з боку регіональних органів державної влади, так і з боку місцевого самоврядування. Бюджетна система часто обмежується агрегатними показниками, без надання повної та прозорої інформації про доходи та видатки всіх бюджетів регіону, що знижує ефективність управлінських рішень і ускладнює контроль за використанням бюджетних коштів.

Проблеми фінансового характеру становлять значні труднощі, які безпосередньо впливають на ефективність реалізації регіональної структурної політики. Високий рівень централізації державного бюджету, недостатньо прозорий розподіл міжбюджетних трансфертів, а також дуже мала частка бюджетів розвитку у складі місцевих бюджетів – ці та інші аспекти, що стосуються механізмів управління бюджетними ресурсами, суттєво знижують ефективність регіональної економіки. Вони сприяють формуванню високої дотаційності місцевих бюджетів, що обмежує автономію регіонів та їхні можливості для самостійного розвитку.

Неналежна економічна база органів місцевого самоврядування не тільки перешкоджає ефективному виконанню їхніх функцій, але й ускладнює реалізацію регіональної структурної політики. Вона позбавляє можливості для впровадження інновацій, модернізації виробничих потужностей та розвитку конкурентоспроможних секторів економіки. Як результат, місцеві органи влади не можуть повною мірою реалізувати стратегії розвитку, орієнтуючись лише на поточні потреби, що веде до посилення нерівномірності економічного розвитку в межах країни.

Однією із суттєвих проблем здійснення регіональної структурної політики в Україні виступає деформована структура регіонального капіталу та неефективні умови його відтворення. Спеціальна література недостатньо висвітлює специфіку бар'єрів, які заважають залученню стратегічних інвестицій на регіональному рівні. Одним із таких

бар'єрів є незахищеність прав власності й інвестицій, а також недостатня стабільність і прогнозованість політичних процесів, протиріччя яких поглиблюються через взаємозв'язки між різними гілками влади [1].

На регіональному рівні важливим фактором є також існування тісних корупційних зв'язків між бізнес-групами та владними структурами. Це сприяє домінуванню сімейних династій у бізнесі та політиці, а не конкуренції, законодавчих норм і справедливих правил. Як результат, регіональні економіки часто стають залежними від неформальних угод і практик, що підриває розвиток здорового підприємницького середовища. Не менш серйозним чинником є рейдерство під прикриттям державних структур, відсутність ефективного антимонopolного регулювання та непрозорі практики проведення тендерів, що значно знижує інвестиційну привабливість регіонів.

Зазначені негативні фактори формують ризики для бізнесу, що перешкоджають його розвитку і не дають змоги реалізувати потенціал регіональних економік. Важливий вплив на структурні перетворення в регіонах також мають демографічні та екологічні проблеми, застаріла інфраструктура, а також розповсюдження тіньової економіки. У багатьох регіонах зберігаються низькі темпи оновлення виробничих потужностей, внаслідок чого значно погіршується їх конкурентоспроможність. Це, своєю чергою, гальмує процеси структурних змін і впливає на стійкість економічного розвитку на рівні окремих територій.

Таким чином, наявні структурні диспропорції на регіональному рівні не лише гальмують їх (регіонів) економічний розвиток, але в значній мірі консервують як низький рівень техніко-технологічної бази, так і незрілість окремих економічних інститутів. На наш погляд, подолати ці диспропорції можна лише за рахунок більшої фінансово-економічної самостійності регіонів, більших можливостей останніх у розробці довгострокової стратегії розвитку та вибору засобів її реалізації, більш активного залучення місцевої влади та громадськості до процесів управління розвитком територій.

Задля підтримки інституційного забезпечення структурної політики необхідно здійснювати всеосяжну комунікативну й інформаційну підтримку, тобто постійний моніторинг стану економіки регіону, втілення стратегічного планування та прогнозування, забезпечення належного доступу до інформації про інвестиційні проекти та в цілому інвестиційну діяльність, розвиток державно-приватного партнерства.

Акцент на реалізацію структурної політики на регіональному рівні, а не на рівні центрального уряду, сьогодні не лише є глобальною тенденцією, а й, з урахуванням специфіки розвитку регіонів України, виглядає найбільш перспективним для забезпечення збалансованого економічного розвитку національної економіки. Цей підхід передбачає передавання значних повноважень і ресурсів на місцевий рівень, що дає змогу враховувати особливості кожного регіону, сприяти його економічному зростанню та інтеграції в глобальну економіку. Передова практика європейських країн свідчить про відхід від фінансування регіональних проєктів за рахунок коштів державних і місцевих бюджетів усіх рівнів, проте робить акцент на пошук позабюджетних джерел додаткових фінансових ресурсів. Це включає залучення приватних інвестицій, розвиток інфраструктури для підтримки фінансових потоків на регіональному рівні та активізацію місцевих ініціатив. Така політика дозволяє знизити залежність регіонів від державного фінансування та сприяє більш ефективному використанню наявних ресурсів.

Для України вкрай важливим є розвиток регіональних кредитних ринків і вихід органів місцевого самоврядування на ці ринки. Одним із найбільш ефективних інструментів залучення фінансів на місцевому рівні є випуск муніципальних цінних паперів, що дозволяє акумулювати кошти для реалізації інфраструктурних проєктів, соціальних ініціатив та економічних програм. Водночас важливим є державне сприяння створенню фінансових інститутів, здатних підтримувати економічну активність регіонів. Актуальним є також створення центрів регіональної фінансової інфраструктури, таких як комунальні або муніципальні банки, а також небанківські фінансові установи, які можуть акумулювати фінансові ресурси у фінансово слабких регіонах. Вони можуть стати важливими гравцями в розвитку регіональних економік, забезпечуючи доступ до фінансування для малого та середнього бізнесу, інфраструктурних проєктів та соціальних ініціатив [8].

Не менш важливим є започаткування інституційно оформленої діяльності місцевих фондів регіонального розвитку. Такі установи могли б забезпечити фінансування середньострокових регіональних програм і проєктів, що сприятиме економічному зростанню на місцевому рівні та підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Ці фонди можуть стати важливими інструментами для реалізації місцевих стратегій розвитку, надання підтримки інвестиційним ініціативам і здійснення структурних перетворень у регіонах. Щодо системи управління структурними зрушеннями на регі-

ональному рівні, то вона має не лише забезпечити гармонійні відносини між центральними та регіональними владами, але й встановити нові критерії адміністративної відповідальності керівників органів місцевої влади і розпорядників бюджетних коштів, запровадити нові принципи та механізми у відносинах «влада – громадськість» як у розробці програм, так і у формах підзвітності та громадського контролю.

Важливим та актуальним є доступ місцевої влади до використання фінансових інструментів і кредитних ресурсів. У цілому філософія регіональної структурної політики сьогодні полягає в тому, щоб уряд мав менший вплив на формування регіональної структурної політики, а місцева влада по визначенню має бути головним стратегом при виборі структурної політики регіону.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було підтверджено важливість регіональної структурної політики для забезпечення збалансованого економічного розвитку України. У статті висвітлено, що ефективна реалізація цієї політики сприяє трансформації галузевих структур, оптимізації використання ресурсного потенціалу та стимулюванню інновацій. Проте існуючі проблеми, такі як фінансова залежність від центрального бюджету, дефіцит стратегічного планування, недостатня прозорість бюджетної звітності й обмежений доступ до інформації про інвестиційні можливості, значно обмежують ефективність структурних змін на регіональному рівні. Для покращення ситуації необхідно посилити фінансову й економічну автономію регіонів, розвивати місцеві механізми залучення інвестицій, активізувати державно-приватне партнерство, а також створювати інститути для підтримки регіональних економік, зокрема через фінансові інструменти, такі як муніципальні банки та фонди розвитку. Важливою є також подальша реформа децентралізації та забезпечення ефективного стратегічного планування на місцевому рівні.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі інструментів регулювання структурних зрушень, розвитку методів прогнозування та планування на регіональному рівні, а також у вивченні механізмів залучення інвестицій та підвищення ефективності місцевих бюджетів. Крім того, важливо дослідити вплив інноваційних технологій та цифровізації на розвиток регіональних економік і на ефективність управління структурними змінами на рівні територій. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гусєва М. О. Регіональна структурна політика – суть, роль та напрями реалізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 5. С. 11–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_5_4
2. Кононенко О. О. Сучасні тенденції регіональної інноваційної політики. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/30708/1/98.pdf>
3. Папп В. В. Структурні процеси в економіці регіональних суспільних систем: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : Інститут регіональних досліджень, 2009. 340 с.
4. Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики : монографія / наук. ред. С. Л. Шульц; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2016. 328 с.
5. Скринник Н. В. Державне регулювання структурних зрушень на рівні регіону. *Наука й економіка*. 2011. № 3. С. 134–137.
6. Ходжаян А. Р. Критерії визначення пріоритетів структурних змін в економіці. *Економічний вісник*. 2019. № 1. С. 73–85. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/65.073>
7. Шинкарук Л. В. Взаємозв'язок структурних трансформацій та економічного зростання України. *International Scientific Journal*. 2015. № 9. С. 180–185.
8. Шинкарук Л. В., Бевз І. А., Барановська І. В. та ін. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / за ред. Л. В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Інститут екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2015. 304 с.

REFERENCES

Husieva, M. O. "Rehionalna strukturna polityka - sut, rol ta napriamy realizatsii" [The Regional Structural

- Policy: The Essence, the Role and the Ways of Implementation]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*. 2014. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_5_4
- Khodzhaian, A. R. "Kryterii vyznachennia priorytetiv strukturnykh zmin v ekonomitsi" [Criteria for Determining the Structural Changes Priorities in the Economy]. *Ekonomichnyi visnyk*, no. 1 (2019): 73-85. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/65.073>
- Kononenko, O. O. "Suchasni tendentsii rehionalnoi inovatsiinoi polityky" [Current Trends in Regional Innovation Policy]. <https://eprints.kname.edu.ua/30708/1/98.pdf>
- Papp, V. V. *Strukturni protsesy v ekonomitsi rehionalnykh suspilnykh system: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Structural Processes in the Economy of Regional Social Systems: Theory, Methodology, Practice]. Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzhen, 2009.
- Rehionalna strukturna polityka: suchasni tendentsii ta novi vyklyky* [Regional Structural Policy: Current Trends and New Challenges]. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnyoho NAN Ukrainy», 2016.
- Shynkaruk, L. V. "Vzaiemozviazok strukturnykh transformatsii ta ekonomichnoho zrostantia Ukrainy" [The Relationship Between Structural Transformations and Economic Growth in Ukraine]. *International Scientific Journal*, no. 9 (2015): 180-185.
- Shynkaruk, L. V. et al. *Strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyi rozvytok : naukova dopovid* [Structural Transformations in the Economy of Ukraine: Dynamics, Contradictions and Impact on Economic Development: scientific report]. Kyiv: DU «Instytut ekon. ta prohnouzuv. NAN Ukrainy», 2015.
- Skrynnyk, N. V. "Derzhavne rehuliuuvannia strukturnykh zrushen na rivni rehionu" [State Regulation of Structural Changes at the Regional Level]. *Nauka i ekonomika*, no. 3 (2011): 134-137.